Journal of Islamic Crafts, 2024; 8 (1): 167-185

Journal of Islamic Crafts

DOI: 10.66224/jic.8.1.341

Original Paper Open Access

Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

The style and context of Abadeh carving and its analysis in the mirror of anthropology

Alireza Sheikhi [1,*], **Azar Farahbad** [2]

1. Associate Professor, Department of Handicrafts, Faculty of Applied Arts, Tehran University of Art, Iran
2. Master of Handicrafts, Department of Handicrafts, Faculty of Applied Arts, Tehran University of Art, Iran

Received: 2024/04/19 Accepted: 2024/09/11

Abstract

One of the most original and beautiful wood arts, which has a very high history and reputation in Abadeh, is the art of woodcarving. The aim is to investigate the effect of the climate and native culture of Abadeh on the motifs used in the carvings of Abadeh city. The question raised is: What effect does the local climate and culture have on the motifs used in Abadeh inlay art? The research method is fundamental and descriptive-analytical with an anthropological approach. In this research, the collection of materials is in the form of library and field, which was done through interviews with renowned professors and direct observation. The results indicate that the inlay works of artists have elegance, simplicity and density in the implementation of motifs In the analysis of the issue of weather conditions, climate of the region, values arising from cultural phenomena and beliefs have been considere. The climate and culture of each region can be considered as two fundamental pillars in the formation of values, arts, design and decorative motifs, so whatever the artist perceives in his living environment, he shows it in his works, and the woodcarving objects by Abadeh artists have a functional or decorative function.

Keywords:

Fars, Abadeh, woodcarving, woodcarving artists, evolution of Inlaid, anthropological approach.

* Corresponding Author: a.sheikhi@art.ac.ir

©2024 by the Authors.This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]

Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

Introduction

Abadeh is one of the prominent regions that has implemented the art of woodcarving on wood in a very special way and it is still standing after several centuries. Among the features of Abadeh carving; The use of plant motifs is revolving flowers, spirals, three-petaled, five-petaled flowers, almond bushes and beedy leaves. Abadei artists have sometimes combined flowers according to their taste and diversified their designs. The main purpose of this research is to investigate the influence of the climate and local culture of Abadeh on the motifs used in this city. In this research, the question is answered, what is the effect of climate and culture on the motifs used in Abadeh carving art? Therefore, the necessity and importance of the research lies in the fact that according to the studies conducted in Manbet-Abadeh and the researches carried out so far, the problem has not been seen from this point of view.

Materials and Methods

This theory has been fundamental in terms of purpose and descriptive and analytical in terms of method from an anthropological point of view, and the materials collected in the library and in the field by interviewing, direct observation and recording the opinions of renowned professors. In this way, after examining the background of Abadeh carving, the climate and geography of the region, the history of Abadeh carving in travelogues, the introduction of prominent masters and the spread of this style in other cities, the motifs used in this art, and the anthropological analysis of these motifs, and finally, a conclusion has been made.

Results

The findings indicate that the carvings in Abadeh have unique motifs, which include plant motifs (Salimi, Khatai, willow leaf, rose flower), animal motifs, ancient motifs, and famous motifs. The use of these motifs is related to the climate, culture, belief and historical background of this region. In the table number 1, a number of works by Abadei artists have been placed as examples, the motifs and forms used and the way of execution have been examined(Tab1) Also, in figure number 1, some examples of the works of Abadei artists are placed. Because these images are born of passion and mercy, deep feelings surround them and keep their validity and give them a pull that will never disappear (Pop & Akerman, 2005, p.130&131).About anthropology, Professor Leach (1967) believes that the goal of anthropology is to "understand art from the point of view of its creator's culture" and this is the approach that Edmund Leach considers to be the focus of the anthropologist's attention, "What does the work of art mean to its creators?" (Leach,1967,p.25) Pope and Eckerman (2005) concluded about the climate of Iran that in Iran, due to the geographical situation, a certain idea becomes customary, decorative forms are stabilized, and symbols become popular like a common language.

Discussion

The main discussion in this article is the analysis of Abadeh carvings with an anthropological approach. In this regard, it is necessary to pay attention to the cases that are placed in this field. As a result, a brief topic about Abadeh and Abadeh artists has been included, and then the works and motifs used in them have been examined and analyzed. Finally, all the matters that are important in the anthropological approach, including The native culture of the region, the climate of Abadeh and the connection with the motifs used in these works are discussed and investigated. Dai-e-Islam (1983) said about Abadeh that Abadeh is a Persian word whose origin is taken from Abad and in Pahlavi the word Apatieh means circle, inhabited, dweller. Abadeh city, which is located between the eastern foothills of Zagros and the great interior desert of Iran, has the climate of semi-desert and mountainous climates, which means that it has cold winters and mild summers and little annual rain. (Daei-al Eslam, 1983,p.28).

Conclusion

What is clear and obvious is that the climate, weather conditions, customs derived from traditions and beliefs, religious beliefs are phenomena that create values in a region and shape the culture of a region. Abadeh is not an exception to this rule and due to being in environmental conditions, the existence of nature and mountains full of flowers and various plants, as well as having a special geographical location that is located on the main route from south to north of Iran and east to west, as a result of a passage Due to the movement of people from all over the world, it has expanded and developed its cultural and artistic values, which has introduced the art of carving to other cities. In the abode of flowers and flower beds in the nature and mountains around that region, the role of multi-flowered flowers such as carnations, enamel flowers, red roses, narcissus flowers and basil can be seen abundantly on wood carving works.

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

هنرهای صناعی اسلامی، ۱۴۰۳؛ ۸ (۱): ۱۸۵-۱۶۷

هنرهای صناعی اسلامی

DOI: 10.66224/jic.8.1.341

مقاله پژوهشی

دسترسی آزاد

سبک و سیاق منبت آباده و تحلیل آن در آینه مردم‌شناسی

علیرضا شیخی [۱*]، آذر فرحبد [۲]

۱. دانشیار گروه صنایع دستی، دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران

۲. کارشناس ارشد صنایع دستی، گروه صنایع دستی، دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر ایران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۳۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۱

چکیده

از اصیل‌ترین هنرهای چوب با قدمت و شهرت آباده، منبت‌کاری بوده بطوری که یونسکو آن را شهر جهانی منبت قلمداد کرده است. منبت آباده نقوش متنوعی دارد: گیاهی، اسلیمی و ختایی، نقوش باستانی و نگارگری که نقوش گیاهی بیشترین کاربرد را دارد. نقوش این منطقه، گل سرخ، گل نرگس و برگ بیدی است. از علل آن باید به اقلیم ومحیط و مسائل فرهنگی اشاره کرد. هدف، بررسی تاثیر اقلیم و فرهنگ بومی آباده بر نقوش منبت شهرستان آباده است. بنابراین تاثیر اقلیم و فرهنگ بومی منطقه بر نقوش منبت‌کاری آباده چیست؟ تحقیق، از نظر هدف، بنیادی و ماهیتی توصیفی-تحلیلی دارد. گردآوری مطالب کتابخانه‌ای و بویژه میدانی است. نتایج نشان داد آثار منبت؛ ظرافت، ملاحت و تراکم دارد و بالتبع از چوب‌های بدون بافت و نقش بهره برده است. آباده در گذشته از مراکز گلاب‌گیری فارس بوده و وجود باغ‌های گل سرخ در اطراف آن مانند شورجستان، گیاهان و گل‌های خودرو در بوم منطقه، مایه الهام منبت‌کاران قرار گرفته است. قرارگیری آباده در جوار امپراطوری هخامنشی و ساسانی و مشاهیر و شاعران پرآوازه، انگیزه غنای تصویری با اشکال باستانی و چهره مشاهیر امری فرهنگی است. باید بیان کرد اقلیم و فرهنگ منطقه در شکل‌گیری ارزش‌ها، هنرها، طرح و نقوش تزئینی دو رکن اساسی هنر منبت آباده بوده و همنشینی این دو در آثار چوبی منبت توانسته ضرب آهنگ همنوایی را در منظر مخاطب ارزانی دارد. در واقع باید اذعان کرد اشیاء منبت شده توسط هنرمندان آباده‌ای با کارکرد کاربردی یا آیینی جزو لاینفک زندگی ایشان است.

واژگان کلیدی

شهرستان آباده، منبت، هنرمندان منبت‌کار، سیرتحول منبت، رویکرد مردم‌شناسی

*مسئول مکاتبات: a.sheikhi@art.ac.ir

©2024 by the Authors.This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license)
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

۱. مقدمه

آباده از مناطق شاخصی است که هنر منبت روی چوب آن قدمت بسیاری دارد. از ویژگی‌های منبت آباده؛ نقوش گیاهی، گل‌های گردان، مارپیچ‌ها، گل‌های سه‌پر، پنج‌پر، بوته‌های بادامی و برگ بیدی است. علاوه بر نقوش گیاهی، نقوش باستانی برگرفته از تخت‌جمشید و پاسارگاد، چهره‌های شاعران و اندیشمندان تاریخی غنای آن را افزون کرده است. ریشه اینها را می‌توان در منطقه جغرافیایی و اقلیم و فرهنگ بومی آباده یافت. آباده بر سر راه شرق به غرب (یزد به شهرکرد) و شمال به جنوب (اصفهان به شیراز) قرار داشته و کاروانیان زیادی از آن گذشته‌اند. این موقعیت قرارگیری باعث مهاجرت و در نتیجه انتقال هنر منبت این شهر به اطراف شده است. برای مثال از استاد احمد صنیعی و استاد حسین قاشق‌تراش می‌توان یاد کرد که به اصفهان و تهران نقل مکان کرده و در آنجا به ترویج این هنر پرداخته‌اند. هدف، بررسی تأثیر اقلیم و فرهنگ بومی آباده بر نقوش منبت این شهرستان است. بنابراین تاثیر اقلیم و فرهنگ بر نقوش منبت آباده چیست؟

۲. پیشینه پژوهش

مژگان حسینی و مهدی ارجمند اینانلو(۱۴۰۲) در مقاله تاثیر جهانی‌شدن منبت و پیامدهای اقتصادی فرهنگی آن جامعه به ثبت جهانی‌شدن منبت، پیامدهای اقتصادی و انتظاری که هنرمندان آباده‌ای از درآمدزایی این هنر داشته، پرداخته‌اند(Hoseini& Inanloo,2023). زهرا محمدپور(۱۴۰۱) در پایان نامه کارشناسی ارشد مطالعه تطبیقی ویژگی‌های هنری منبت‌کاری آباده و ارومیه به منظور طراحی و ساخت وسایل چوبی معاصر بیشتر در صدد احیا و کاربردی‌کردن نقوش موجود در آنها برآمده است. (Mohammadpoor,2022). فائزه جان‌نثاری و همکاران(۱۴۰۰) در مقاله بررسی ویژگی‌های فنی و هنری قاشق‌های چوبی دوره صفوی و قاجار به معرفی و توصیف هنر قاشق‌تراشی پرداخته که تعدادی از قاشق‌های آباده نیز معرفی شده است(Jannesari&Partners,2021) . علیرضا شیخی و صمد سامانیان(۱۳۹۹) در کتاب منبت معاصر ایران تکنیک، ابزار، نقوش، روش اجرا را در منبت شهرهای آباده، اصفهان، سنندج، شیراز و گلپایگان بررسی کرده‌اند(Sheikhi&Samanian, 2020). مهدی امرائی(۱۳۹۱) در کتاب هنر منبت اشاره‌ای مختصر به منبت آباده داشته است (Amrayi,2012). علیرضا شیخی(۱۳۸۷) در پایان‌نامه کارشناسی ارشد بررسی سبک‌های منبت‌کاری معاصر در مناطق شاخص ایران (اصفهان، گلپایگان، آباده، شیراز و سنندج)، منبت آباده را ملیح دانسته که با گل‌های ریز سرخ و برگ بید انجام شده و در منبت پُند دسته‌بندی کرده است(Sheikhi,2008). قباد کیانمهر در رساله دکتری(۱۳۸۳) ارزش‌های زیبایی‌شناسی منبت‌کاری سبک صفوی به بررسی منبت‌کاری دوره صفوی پرداخته و آباده را به عنوان یکی از مراکز تولید منبت در این دوران برشمرده است(Kianmehr,2004). آنچه در این نوشتار مورد توجه و تمرکز است بررسی مردم‌شناسی منبت آباده است.

۳. روش پژوهش

نوشتار از نظر هدف، بنیادی و از نظر روش، توصیفی و تحلیلی با رویکرد مردم‌شناسی بوده و مطالب، کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده است. پس از بررسی پیشینه منبت آباده، اقلیم و جغرافیای منطقه، تاریخچه منبت آباده در سفرنامه‌ها، معرفی اساتید برجسته و اشاعه این سبک در دیگر شهرها مورد بررسی بوده است. در گام بعدی نقوش بکاررفته در این هنر و تحلیل مردم‌شناسی آن و در نهایت نتیجه‌گیری به انجام رسیده است.

٤. مبانی نظری پژوهش

٤-۱. آباده

آباده کلمه‌ای فارسی که اصل آن از آباد گرفته شده و در زبان پهلوی واژه آپاتیه به معنی دایره، معمور، مسکون است. شاهراه بزرگ اصفهان شیراز در فاصله بین آباده و دهبید، از طول این دره و شهر آباده می‌گذرد. شهر آباده که در حد فاصل کوهپایه‌های شرقی زاگرس و کویر بزرگ داخلی ایران واقع شده، آب و هوای اقلیم‌های نیمه‌بیابانی و کوهستانی را در خود دارد. این شهرستان جزو سردترین نقاط استان فارس به شمار می‌آید. آب مشروب شهر از قنات‌ها تأمین شده و مهمترین رود آن بوانات است و تنها در ماه‌های زمستان و بهار آب دارد. باران کم و خاک کوهستانی کم عمق در مغرب و شورمزارها در شمال و شمال شرقی این شهرستان موجب فقر پوشش گیاهی و حیات حیوانی در آن شده است(Daei-al Eslam, 1983,p.28). در نیمه جنوبی دشت فاصله بوته‌ها، کمتر و در پای کوه‌های جنوبی گل‌های رنگارنگ بهاری و گیاهان دارویی در لابلای بوته‌ها دیده می‌شود(Taheri, 2002,p.63-64).

قدیمترین مأخذی که در آن مشخصاً از آباده نامی به میان آمده نزهه‌القلوب حمدالله مستوفی(سده هجری) است. فرهنگ جغرافیایی ایران بنای این شهر را در اواخر سده۱۲ هجری به دست طوایف گرجه‌ای و پرندی اصفهان به امر کریمخان زند دانسته است. در دوره قاجار به سبب قرارگرفتن بر سر راه اصفهان و شیراز، از رونق برخوردار بوده است. آباده در شمال فارس از شمال به اصفهان، جنوب به خرم بید، غرب به سمیرم و اقلید، شرق به ابرکوه محدود است. مردم آباده در زمان صفویه شیعه شده و اکنون به استثنای تعدادی کلیمی بقیه شیعه ۱۲ امامی هستند. نژاد مردم آباده آریایی است و در چند دهه اخیر طوایف اعراب و ترکان قشقایی به آنجا مهاجرت کرده‌اند. بخش‌های آباده شامل خرم‌بید، سوریان، صغاد با ۴ بخش سرچهان، بوانات، بخش مرکزی و ۱۳ دهستان است. آباده شامل دهستان‌های ایزدخواست، بهمن، بیدک و سورمق

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

است(Taheri,2002,p.65).

٤-٢. منبت آباده در آئینه تاریخ و سفرنامه‌ها

از آثار تاریخی منبت باید منبر چوبی مسجد جامع سوریان در شهرستان بوانات در سال ۷۷۱ه.ق محفوظ در موزه ملی ایران را یاد کرد. صندوق منبت بقعه سید میرمحمد(ع) در شیراز از سده هفتم ه.ق کار هاشم‌بن علی به سال ۷۷۱ه.ق، همچنین دو ضریح در امامزاده حمزه روستای بزم بوانات از دوره شاه عباس حدود سال ۱۰۰۷ برجای مانده است (Rostami,2009 ,p.38&39). محجر چوبی امامزاده حمزه بوانات نیز به دستور شاه عباس کبیر (۹۹۴–۱۰۳۸) تهیه شده است(Mostafavi,1964 ,p.510-512). بانی مسجد جامع اقلید بنا بر کتیبه چوبی منبت سردر مسجد، عبدالعزیزبن احمد به تاریخ ربیع‌الاول ۱۰۰۸هجری و منبر(محرم ۸۴۹) ودَر منبت به سال ۱۰۰۸ هجری دارد (Mostafavi,1964 ,p.2).

جهانگردان در سفرنامه‌های خود از آثار منبت‌کاری آباده نام برده‌اند. « از روش‌هایی که زیاد بکار برده می‌شود و با برجسته‌کاری ترکیب می‌گردد مشبک‌کاری است. از جمله اشیای کنده‌کاری‌شده کشکول درویش‌ها، قاشق شربت‌خوری، صندوق، تخته شطرنج یا تخت نرد است» (woolf,1993 ,p.84). بروگش(۱۹۹۵) خاورشناس نوشته: "آباده به خاطر ساخت اشیای چوبین شهرت زیادی دارد و صنعتگران و هنرمندان این شهر با مهارتی باور نکردنی از چوب درخت گلابی انواع و اقسام اشیای چوبی را با منبت‌کاری‌های زیبا می‌سازند. از جمله این کارها جعبه‌های مختلف، قلمدان، قاب آیینه و قاشق است و جلای روشن و ظریفی که روی آنها می‌دهند ".(Broogsh,1995 ,p.223). کارلا سرنا(۱۹۸۳) در زمان ناصرالدین‌شاه به ایران آمده می‌گوید: "برای نوشیدن شربت از یک قاشق چوبی چمچه استفاده می‌کنند و هر کدام از مهمانان به نوبه باهمان قاشق از کاسه پر از شربت، شربت برداشته و می‌خورند. دسته این قاشق‌های چوبی با ظرافت تمام تراشیده شده شبیه به یک توری ظریف است و کار بعضی از آنها در واقع یک اثر هنری است"(Sorna,1983 ,p.233). بنجامین در اواخر دوره ناصری می‌نویسد:" در ایران میز، صندلی، نیمکت و مبل، جعبه، ویولون، گیتار، عصا، قاب عکس و همه قسم اشیا چوبی را منبت‌کاری می‌کنند" (Benjamin,1990 ,p.247). دالمانی در اواخر قرن ۱۳ روایت کرده: "در آباده، نجاران منبت‌کار، اشیای بسیار ظریف و جالب توجهی از قبیل جعبه، تخته نرد و قاشق‌های شربت‌خوری با چوب درخت گلابی می‌ساختند و به جاهای دیگر می‌فرستادند. بسی تعجب‌آور است که صنعتگران، این اشیای ممتاز و نفیس را با آلت قدیمی که شبیه به چاقوهای جیبی بود کنده‌کاری می‌کردند و مناظر برجسته و زیبایی از قبیل شکارگاه و جنگ حیوانات در روی چوب به وجود می‌آوردند"(Dalmani, 1956 ,p.373) . قریحه سرشار هنرمندان آباده‌ای این قاشق‌ها را در اشکال مختلف ابداع می‌کند، گاهی طول آنها به ۶۰ سانتی‌متر می‌رسد. وزن این قاشق‌ها با وجود ابعاد مطلوب از ۶۰ تا ۷۰ گرم تجاوز نمی‌کند(Dalmani,1999 ,p.530-546).

آرتور پوپ (۲۰۰۸) در رابطه با ساخت اشیاد چوبی می‌نویسد اشیاء خردی مانند قاشق، فنجان، کاسه، قدح با کنده‌کاری نازک و با نقوش توبافت در شهر آباده تا کنون تولید می‌شده‌اند. این پیشه در اصفهان به معیاری بالا، دست یافته و اشیای مشابهی با نقشمایه‌های پرتفصیل گیاهی در گلپایگان نیز تولید می‌شود(pop&Broteshtain,2008 ,p.3043). بعد از سقوط قاجار استاد احمد صنیعی آباده‌ای و استاد علی مختاری گلپایگانی جزو معدود باقیماندگان استادان منبت‌کار، به تهران آمده به تربیت شاگردانی در جهت حفظ هنر منبت پرداختند. سازمان صنایع دستی ایران تأسیس شد و مانع زوال منبت‌کاری در ایران شد.(مجموعه شکل۱) منبت‌کاری‌های کاخ مرمر به دست هنرمندان این شهرستان همچون احمد امامی ساخته شده است(Taheri,2002 ,p.67). درگذشته آثاری مانند ضریح چوبی بقاع متبرکه، منبر، میز و صندلی ابعاد بزرگی داشت. کم‌کم ابعاد کارها کوچکتر شد و از آثار منبت می‌توان قاب‌آینه‌ها، جعبه‌های آرایش و جواهر یا همان جعبه‌های کوچ، سوزن‌دان، قلمدان، چوب‌های سیگار و چپق، انواع قاشق‌ها، بشقاب‌ها،کاسه‌ها، دسته خنجر، تخته نرد و شطرنج، سینی، زیرپایی حنابندان عروس، میز، قاب عکس، عصا، منبت روی انواع سازها مانند کمانچه و... را نام برد. امروزه محصول عمده منبت در آباده تخته نرد است. این هنر از چنان جایگاهی برخوردار است که استادکاران منبت‌کار لقب خود را از این هنر گرفته‌اند: کربلایی عباس قاشق‌تراش آباده‌ای، استاد حبیب قاشق‌تراش، استاد علی اکبر قاشق‌تراش و استاد حسین قاشق‌تراش(منبتی) و آخرین هنرمند قاشق‌ساز استاد حسین حیدرپناه(Rabiei,2011 ,p.201&204). منبت‌کاران در حال حاضر در شهر آباده و گلپایگان با بهره‌گیری از انواع چوب و به کمک ابزارکاری ساده و ابتدایی دست به شاهکارهایشان می‌زنند (Kiani,1997 ,p.195). با توجه به آنچه در سفرنامه‌ها آمده و کثرت استفاده از قاشق با انواع و اقسام متنوع؛ همچنین نام اساتید قدیمی که همگی ملقب به قاشق‌تراش بوده‌اند، می‌توان چنین نتیجه گرفت که ابتدا شغل و پیشه منبت‌کاران آباده‌ای، قاشق‌تراشی بوده است.

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

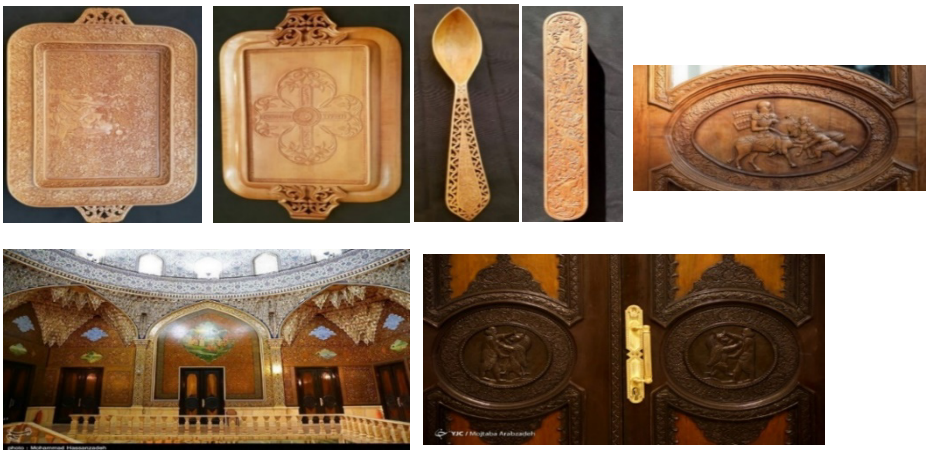

شکل ۱. قلمدان، قاشق، سینی منبت بهرام منبتی، چوب گلابیدرهای کاخ مرمر.

Figure 1. from the right pen, spoon, woodcarving tray of Bahram Monabati, pear wood, The doors of the marble Palace.

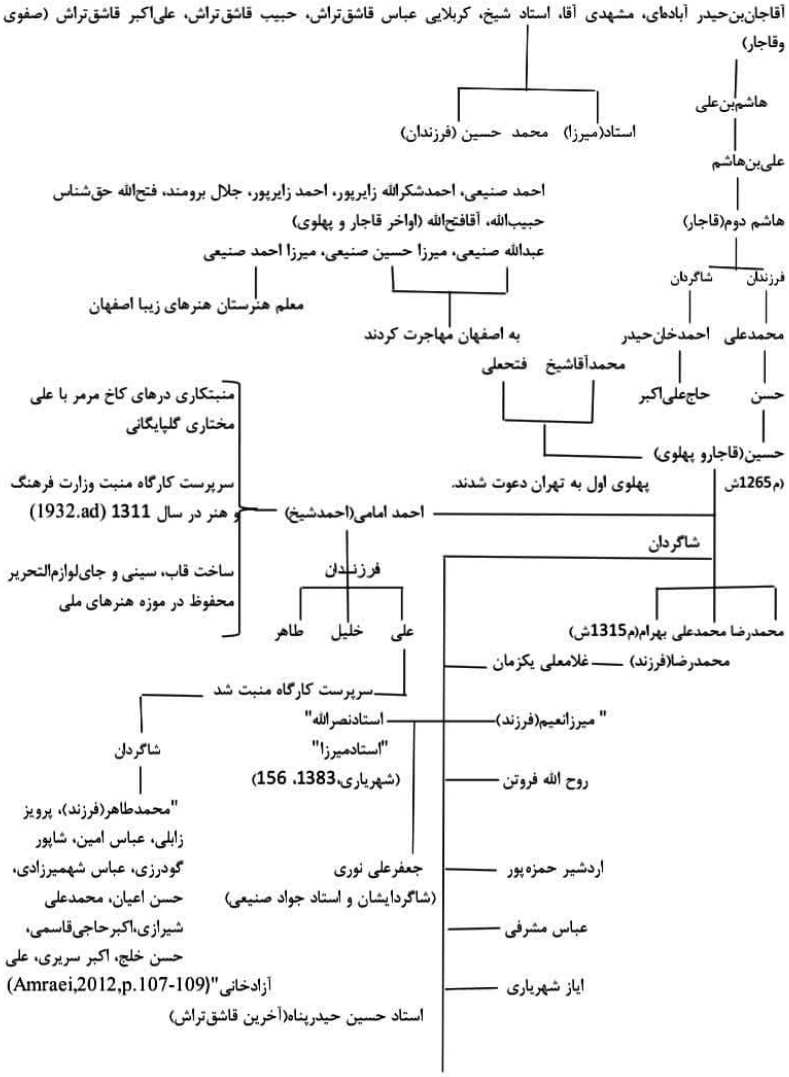

شکل ۲. نمودار درختی استادان منبت‌کار آبادهای از عصر صفوی تاکنون

Figure 2. Tree diagram of Abadeh woodcarving masters from the Safavid era until now.

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

جدول۱. بررسی آثاری از منبت‌کاری آباده
Table1. review of works of Abadeh carvin

کارکرد	فرم و نقش	شیوه منبت	تصویر
صندوقچه	گیاهی(گل چندپر، گل سرخی، ختایی، برگ بیدی)، پرنده		
قاب آینه یا قاب عکس	گیاهی (گل چندپر، گل سرخی، برگ بیدی) پرنده، ختایی		
شطرنج	نقش باستانی	نیش یا پُند	
سینی (تزئینی)	نگارگری، گیاهی(گل‌های چندپر، گل سرخ، گل نرگس، برگ بیدی)		
کاسه و بشقاب (تزئینی)	نقش باستانی، گیاهی (گل‌های چندپر، گل سرخی، برگ بیدی)		

۵. یافته های پژوهش

۵-۱. سبک و سیاق منبت آباد

منبت آباده هنری است که اغلب مردم با آن آشنا بوده و کمابیش کار می‌کنند. تولیدات منبت آباده شامل بسیاری از اشیاء کاربردی و تزیینی هستند. چوب‌های گردو (استقامت و زیبایی رنگ)، گلابی(نرمی و لطافت بافت)، عناب، شمشاد، افرا و نارنج (به خاطر فراوانی) در منبت آباده رواج دارد. «برای کارهای منبت‌کاری ظریفتر چوب گلابی از همه بهتر است»(woolf,1993 ,p.85) انسجام بافت عناب به گونه‌ای است که ریزترین نقوش را می‌توان روی آن ایجاد کرد. فوفل، آبنوس، کهور، کیکم بیشتر در تزیین اطراف منبت استفاده می‌شود (Rabiei,2011 ,p.206). شیخی و همکارانش(۲۰۱۲) شیوه منبت آباده را مقعر تبیین کرده‌اند. بیشترین شیوه مورد استفاده هنرمندان آباده، شیوه نیش است(جدول۱). از دلایل بکارگیری شیوه نیش؛ ظرافت و تراکم نقوش آباده است.

پوپ و اکرمن (۲۰۰۸) درباره آرایه‌های تجریدی در هنر ایرانی معتقد است نقوش ریشه در فرهنگ تاریخ ایران دارد. نقش‌مایه‌های تزئینی ایران پرقدرت، متنوع و عموماً دیرپا بودند زیرا آرایه‌هایی نمادین بودند و صرفاً برای بیان احساسات شخصی بکار نمی‌آمدند. ایران در آرایه‌های تجریدی به مطلوبترین شیوه بیان هنری‌اش دست یافت(Pop&Akraman,2008,p.3122).

متداول‌ترین طرح مورد استفاده در منبت، اسلیمی و ختایی است که دارای ساقه‌های حلزونی بوده و از نظر زیبایی‌شناسی باعث گردش دید در متن کادر می‌شود. لچک برای گوشه‌ها، اسلیمی برای حاشیه، گل سرخ، گل نرگس، گل مینا، بته فندقی، گل و مرغ، گل پنج پر، دالبردار، گل اختر، گل و غنچه‌های شاه عباسی، ترکیب شاخه‌های اسلیمی و ختایی و انواع ترنج، شاهان هخامنشی، افراد مشهور و مذهبی در زمره نقوش منبت آباده هستند.

علیرضا شیخی(۲۰۲۰) در کتاب منبت معاصر ایران، در طرح و نقش منبت آباده از سه دسته نام می برد: گل و گیاهان بومی، گل سرخ، گل

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

نرگس و برگ بید. _البته قابل ذکر است که نقش گل سرخی در بین هنرمندان منبت‌کار آباده‌ای مصطلح است و منظور فقط گل سرخ یا گل محمدی نیست_ دسته دوم، تصاویر انسانی که در قالب نگارگری، چهره شاعران، نقوش باستانی و هخامنشی بکار رفته‌اند. دسته سوم کتیبه است(Sheikhi&Samanian,2020,p.37). طرح کلی به صورت فرم حلزونی روی کار پیاده می‌شود سپس برگ و گل با محوریت آن نقش می‌شوند. نقش لبه برگ‌های بکار رفته روی آثار مضرس است و با ظرافت منبت می‌شوند.

۵-۱-۱. انواع گل سرخ

تیره گل‌سرخیان بیش از گل‌های دیگر در ادبیات فارسی بکار رفته است. استان فارس و منطقه آباده به لحاظ اقلیمی و آب و هوایی مناسب پروش گل است، بطوریکه گونه‌های مختلف گل سرخ در باغ‌ها به عنوان بهترین گل زینتی کاشته می‌شوند. علاوه بر این در طبیعت آباده انواع گل‌ها با تنوع زیادی رشدو نمو دارد.(شکل۳)

شکل۳. گل واژگون، گل نرگس، گل ختمی، گل نسترن، گل مینا، گل میخک، گل محمدی.

Figure 3. Flowers from right to left Narssicus flower,Marshmallow flower, Nasturtium flower, enamel flower, carnation flower, Rose flower

معین (۱۹۷۵) درباره معنی گل سرخ معتقد است برگ‌های گل سرخ مرکب است. ساقه‌های گل آن پرخار است. گونه‌های مرغوب و پُرپَر گل سرخ از پیوند و پرورش نژادهای دورگه بدست می‌آید: گل‌های سفید، دوآتشه (قحبه، هبق، ورد الحماق، رعنا و موجه) رشتی، زرد، سرخ آسمان، سرخ چهارفصل، سرخ دمشقی، سرخ ژاپنی، سرخ صحرایی، سرخ صدپر، سرخ عطری، سرخ فرنگی، سرخ مؤیدی، سرخ نوئل، سرخ وحشی، سرخ همیشه بهار، سرخ هندی، گل برگ، صد تومانی، لعل و محمدی (Moin,1975 ,p.3333-3345). قابل ذکر است گل تمامی گیاهان و درختانی از قبیل تمشک، توت فرنگی، آلو، گوجه، زردآلو، هلو، گیلاس، آلبالو، سیب، گلابی، به، ازگیل و زالزالک در تیره گل‌سرخیان جای می‌گیرند، چون همه دارای پنج کاسبرگ و پنج گلبرگ و پرچم‌های بسیار هستند(Moin,1975 ,p.3369-3370). در فرهنگ نظام، گل‌سرخ را گل خوشبوی سرخ‌رنگ گلاب و محمدی ذکر نموده است (Daei-al Eslam,1983 ,p.408)به عربی ورد خوانند و بمعنی اخگر آتش هم هست و رنگ سرخ را نیز گویند(Borhan,1983 ,p.1011). هم اکنون در شورجستان آباده از مزارع گل محمدی، گلاب تهیه می‌کنند.

۵-۱-۲. گل نرگس

گل‌هایش منفرد و در انتهای ساقه قرار دارند. گلبرگ و کاسبرگ آن سه عدد و سفید رنگند. در وسط گل نرگس معمولاً حلقه‌ای زرد رنگ دیده می‌شود که زیبایی خاصی به گل این گیاه می‌دهد(Moin,1975,p.4702) .

۵-۱-۳. اسلیمی

در ریشه آن نظرات گوناگونی بیان شده است. نمودار تجریدی درخت به ویژه تاک بوده که با گردش و پیچش پی‌درپی و هماهنگ شاخه‌های آراسته به برگ و نیم‌برگ و گره‌های آن از پایه(بند اسلیمی) می‌روید (Vaziri,1984,p.206 –Aqdasie,1954,p.31). ریشه این طرح را می‌توان برگرفته از نقش درخت زندگی دانست که پیشینه‌ای بسیار کهن در هنر ایران دارد (Pop,1945,p.82). اسلیمی–ختایی نام طرحی است ترکیبی از دو اصل از هفت اصل هنر نگارگری ایران(Navidi Shirazi,1974,p.108) . هفت اصل تزیینی هنر از نظر دکتر آژند شامل اسلیمی، ختایی، ابر، واق، نیلوفر، فرنگی و بندرومی است. این اصول را احمد موسی برای نخستین بار در نگارگری تدوین کرد و با توجه به تأثیر گرفتن از تحولات مختلف در هر دوره دچار تغییراتی می‌شود.(Azhand,2014,p.41-42)

سوسن یا زنبق را خصوصاً سوسن کمانی یا آشوری را که در غرب ایران بود musalmanica iris نامگذاری کردند و نویسندگان نقش آن را "اسلیمی یا اسلامی"و غربیها آن را Arabesque یا عربی‌وار نامیدند. نقش اسلیمی را به حضرت علی نسبت می‌دهند Qazi)

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

(Ahmad,1973,p.129). در اوایل دوره اسلامی نیز نقش اسلیمی در معماری خصوصاً مساجد بی‌شباهت به آنچه در قبل اسلام برجای‌مانده نیست چنانچه شیوه سوسن‌کاری در اجرای آثار گچی مرسوم بوده است(Savari&Sheikhi,2023,p.137) . آثار عصر اشکانی جلوه‌گاه روشنی از روند تکاملی طرح اسلیمی است که در خلال سده‌های بسیار به یکی از زیباترین نقشهای هنر تزیینی ایران تبدیل شد (Gireshman,1971,p.140). باستان‌شناسان و پژوهشگران تاریخ هنر، به هنگام بررسی هنر اسلامی، چون نخستین بار با نقش اسلیمی در سرزمین‌های غربی اسلامی، چون فلسطین روبرو شدند، این نقوش را عربی پنداشتند و آن را آرابسک خواندند. در حالی که پس از مدتی دریافتند که این طرح هیچگونه ارتباطی با عرب نداشته و سرچشمه گرفته از هنر دیگر ملت‌ها و از همه بیشتر متأثر از هنرهای ساسانی، هلنیستی و بیزانسی است(Behnisi,2008,p.45,48&126- Dimand,1986,p.27-28). از سویی، نباید این نکته جالب را نادیده گرفت که جز در حبیب السیر(جلد چهارم بخش اول صفحه ۴۹۶ و صفحه ۶۳۶) در هیچ متن نثر یا نظم فارسی، ترکیب اسلامی ختایی به کار نرفته است.

۵-۱-٤. نقوش باستانی و چهره مشاهیر

نقوشی همچون سربازان هخامنشی، فروهر با شعار اندیشه نیک، گفتار نیک و کردار نیک، گرفت و گیر شیر و گاو، شاهان ساسانی و هخامنشی، اسفنکس، چهره مشاهیر ایرانی همچون سعدی، حافظ، فردوسی، بدلیل حس تفاخر به ایران، در منبت آباده کاربرد دارد که حس ملی‌گرایی و محبوبیت آثار باستانی را نیز در چنته دارد.

۵-۱-۵. گل‌های چندپر

به تمامی گل‌هایی که دارای چند گلبرگ از سه پر تا گل‌های صدپر (صدبرگ) می‌گویند. معمولا هنرمندان در رشته‌های مختلف هنری از شکل ساده این گل‌ها در آثارشان استفاده می‌کنند. برگ گل‌ها دو نوع است برگ کامل و نیم‌برگ. منبت‌کاران به این گل اصطلاحاً گل سرخ می‌گویند.

جدول۲. نقوش متداول در منبت آباده برگرفته از نقش گل‌های موجود در طبیعت منطقه

Table2. of common motifs in Abadeh carvings taken from the patterns of flowers found in the nature of the region

گل‌های طبیعی	نقوش ساده گل‌های چندپر در منبت آباده

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

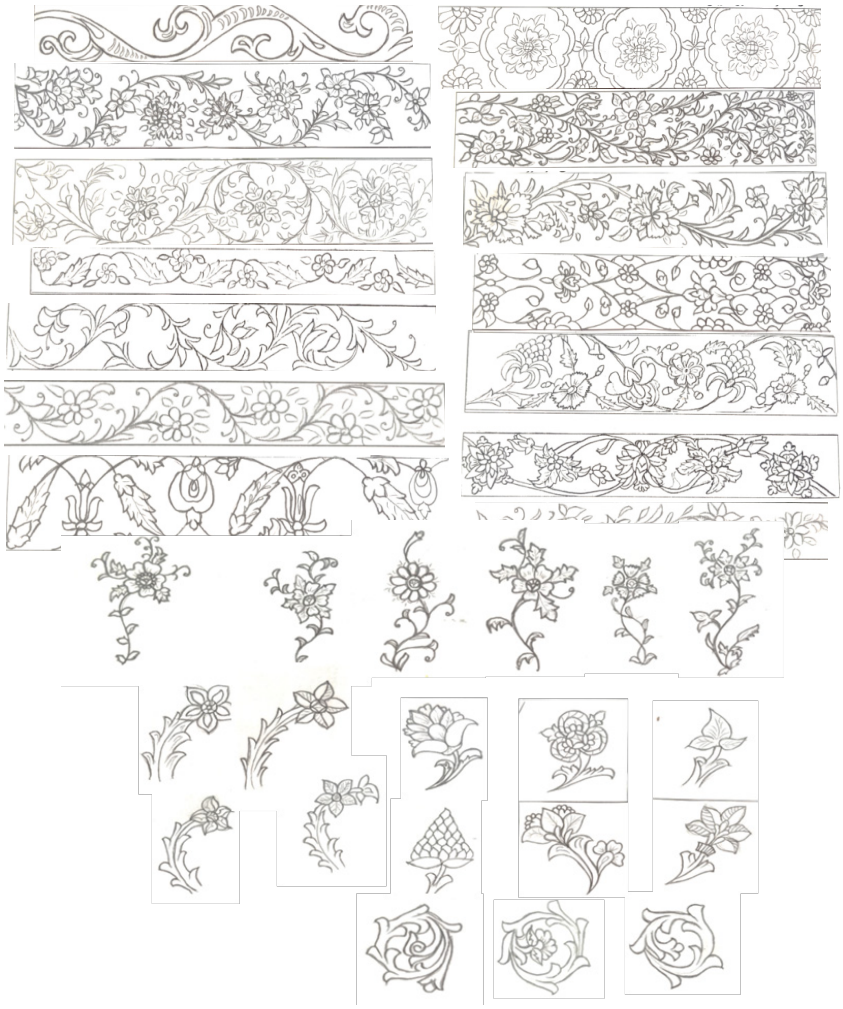

شکل ٤. گل‌ها و حاشیه‌های مورد استفاده در منبت آباده:

Figure4. Flowers and margins used in Abadeh carving

٦. مردم شناسی منبت آباده

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

در مردم‌شناسی هدف اینست که به "فهم هنر از دیدگاه فرهنگ آفریننده‌اش بپردازد" و این رویکردی است که ادموند لیچ آن را محور و مورد توجه انسان‌شناس می‌داند "اثر هنری چه معنایی برای سازندگان آن دارد؟"(Leach ,1967,p. 25). در واقع "انسان‌شناسی هنر، رویکردی است که هنر را دارای زمینه فرهنگی می‌داند و معتقد است فهم هنر بدون شناخت این زمینه ممکن نیست. در مردم‌شناسی منبت آباده باید شرایط زندگی و فرهنگ بومی مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت نمود زیبایی، کارکرد و معنا را لمس کرد. لذا استفاده از نقوش گیاهی را در شرایط جغرافیایی و اقلیم بررسی کرده، دلیل استفاده از نقوش باستانی را در ملی‌گرایی مورد بحث قرار داده، سپس استفاده از گل در مراسم و فرهنگ بومی و محبوبیت آن و در نهایت اشیائی مانند زیرپایی حنابندان و قاشق‌های چوبی تحلیل می‌شود.

٦-١. نقوش گیاهی در اقلیم منطقه

سرزمین ایران دارای اقلیم خشک و کم‌آب است. این خشکی، اندیشه خاصی ایجاد کرده و فرهنگ ویژه‌ای را رقم زده است. آباده به دو ناحیه کوهستانی و دشت تقسیم می‌شود. ارتفاع آن از سطح دریا زیاد است و آب و هوایی خشک دارد. آباده جزء نواحی تقریباً استپی به شمار می‌رود و جنگل در آن دیده نمی‌شود ولی در منطقه‌ای قرار گرفته که دسترسی به مواد اولیه منبت‌کاری در آن راحت‌تر است. چوب گردو و گلابی از چوب‌های مرغوب و متداول در هنر منبت‌کاری است. اقلید و بوانات از مناطقی است که گردو و گلابی در آن به وفور یافت می‌شود. در نتیجه مرغوب‌ترین نوع چوب در دسترس هنرمندان بوده و هست و متنوع‌ترین رنگ‌های چوب (با توجه به سن درختان موجود) از روشن‌ترین تا تیره‌ترین رنگ را می‌توان یافت. از چوب‌های دیگری که هنرمندان منبت‌کار می‌پسندند نارنج است که از شیراز تأمین می‌شود.

متمدن‌شدن و یکجا نشینی در نتیجه زندگی کشاورزی، اتکا به رحمت طبیعت را افزایش می‌داد. کمترین تغییر در بارش، باعث مرگ و بدبختی می‌شد و پاسخ آسمان گاهی به چشم امید این مردمان، کریمانه و گاهی نامطمئن بود. در کل باروری، موهبت عظمی و ضرورت هر روزه و رحمت ایزدی بود. اینجا نیاز بود که انسان با نیروهای عظیم و مرموز رابطه مؤثر برقرار کند؛ در نتیجه گیاهان به عنوان تجسم آن نیروها بکار رفتند و موضوع باروری، محور زندگی مردم فلات ایران باقی ماند و آثاری برای نشان‌دادن نیروهای باروری ایجاد کردند. در گذر زمان به واسطه عمق احساس و کاربرد، جنبه قداست پیدا کردند. پوپ و اکرمن (۲۰۰۵) بر این باور هستند که تصویرهای پربار گل‌و بته، انواع درخت‌های مربوط به آفرینش جهان، ستایش باغ، پرستش شاعرانه گل که تا امروز بر هنرهای تزئینی و تصویری غلبه دارد همه مراحلی بودند از طلب رزق و روزی. در ایران به واسطه اوضاع جغرافیایی، یک اندیشه خاص مرسوم می‌شود. صورت‌های تزئینی، تثبیت می‌شوند و نمادها مانند یک زبان عمومی به شکل رایج درمی‌آیند. چون این تصاویر زاییده شور و رحمت است، پس احساسات عمیقی گرداگرد اینها را فرامی‌گیرد و اعتبار آنها را نگه‌می‌دارد و به آنها کششی می‌دهد که هرگز از بین نمی‌رود(pop&Akerman,2005,p.130&131) . وجود گل در هنر و فرهنگ ایرانی از دیرباز مورد توجه بوده است؛ بطوریکه در دیوارنگاره‌های کاخ آپادانا نقش گل نیلوفر ۱۲ پر و در دوره ساسانی میترا بر گل نیلوفر ایستاده است(Ismaeilpoor,2014,p.27).

در هنر ایرانی مقصود هنرمند بازنمایی نیست بلکه زینت‌بخشی است. سیر هنر و صنایع هنری نشان‌دهنده نقش مهم جغرافیا، در خصلت و فعالیت ملل بازی می‌کند. با وجود این عقبه و پیشینه، تمنا و آرزوی باروری طبیعت و سرسبزی و برکت، هنرمند سرتاسر آثار خود را غرق در گل می‌کند و در بهشت رویایی خود، باغ‌ها و بستان‌هایی را روی چوب نقر می‌کند. سیاحان و تاریخ‌نگاران که در گذشته از استان فارس گذر کرده‌اند وجود گل و باغ‌های زیبا را در کتب خود آورده‌اند. ابن خردادبه دانشمند زرتشتی ایرانی در سده سوم از فارس عبور کرده می‌گوید:" شیراز سرزمین عطرآگین است، بوی عطر می‌دهد"(Ibn khordadbeh,1995,p.41). ماری‌کلودپوتی در آغاز قرن هجدهم از ایران دیدن کرده و می‌گوید: "با آنکه همیشه گل‌های سرخ را به اصفهان نسبت می‌دهند، اما در حقیقت، محل اصلی پرورش و انتخاب آنها شیراز است"(Geres,1993,p.204). در تمام سال رستنی‌هایش انبوه و گل‌هایش، شکوفاست و درختان ثمر و عطرآهنگینش هر ماهه، بار تازه می‌دهند. دشت‌ها پوشیده از مرغزار است(Falahi,2011,p.77).

نمازی (۲۰۱۴) ادریس‌آباد، روستایی پرجمعیت که بیشتر کشاورز بوده و اکثر خانه‌هایشان به شکل باغ و عمارت است. در جنوب این روستا، تل و تپه‌های سرسبز و پر از گیاهان دارویی است. مکان تفریحی خوان گل، در حدود ۶ کیلومتر بعد از ادریس آباد قرار دارد. اگر خشکسالی نباشد غرق گل‌های زیبایی می‌شود که گل ارونه نامیده می‌شود. خان گل یا خوان گل، سفره یکدستی از گل و گلزار در لابلای تپه‌های پیشکوه‌های زاگرس با ارتفاع حدود ۲۵۰۰ متر از سطح دریا است. خان گل، تفرجگاه بهاری بسیاری از مردم این شهر است و از انواع گیاهان دارویی و زینتی از جمله مریم گلی در آنجا می‌توان یافت(Namazi,2014,p.100-102). روستای فیروزی به خیابان گل معروف است. در فصل اردیبهشت، گل‌های محمدی باز می‌شوند و یادآور قمصر کاشان و میمند فارس است. مردم برای چیدن گل و تفریح به آنجا می‌روند. در شهر ایزدخواست، امامزاده‌ای بنام امامزاده سیدعلی معروف به گل سرخ از نوادگان امام موسی کاظم (ع) باقی است (Namazi,2014,p.95).

می‌توان گفت اقلیم آباده با وجود مزارع گل در بخش‌هایی همچون شورجستان، روستای فیروزی یا ادریس‌آباد، در ذهن هنرمند آباده‌ای، نقش بسته و در آثار خود بهره برده است. از طرفی آباده در یک منطقه کم‌آب، آرزوی داشتن محیطی سرشار از زیبایی و طراوت گل‌های مناطق کوهستانی را احساس می‌کند. در نتیجه حظ و لذت خود را همراه با آرزو وتمنای قلبی، در هم آمیخته و هر دو را روی آثار خود به صورت ساده،

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

گل‌هایی که می‌شناسد به تصویر کشیده و منبت می‌کند.

٦-٢. نقوش باستانی

واقع‌شدن آباده در استان فارس ، مقر حکومت امپراطوری هخامنشی و ساسانی، موجب بهره‌گیری هنرمند منبت‌کار از این نقوش است. وجود مناطق باستانی همچون تخت‌جمشید، پاسارگاد،کازرون، فیروزآباد و... که نمودی از شکوه و عظمت هنر و تمدن ایران زمین است، حس ملی‌گرایی را در وجود هنرمندان برمی‌انگیزد که از نقوش آنها در کارهای خود بهره ببرد. از نمونه‌های این فرهنگ می‌توان به نقوش درهای کاخ مرمر اشاره کرد. (مجموعه شکل شماره۱) بعلاوه گرایش به ملی‌گرایی را در کاوش‌های باستان‌شناسی دوره ناصرالدین‌شاه، به واسطه حضور اروپائیان و دوره پهلوی نیز می‌توان جستجو کرد(Kiani,2004,p.51). کشمیرشکن (۲۰۱۴) با به قدرت‌رسیدن رضاشاه در سال ۱۳۰۴ خورشیدی، گرایش به تاریخ و تمدن پیش از اسلام به طور رسمی مورد حمایت قرار گرفت و حتی به عنوان بخشی از سیاست ایدئولوژیک و فرهنگی دولت پذیرفته شد. حکومت قدرتمند مرکزی که در حال پایه‌ریزی فرایند و سنت‌های تاریخی و افتخارات نیایی باستانی ایران بود. همچنین میل به هنر ایران باستان، عامل دیگری است که پیش از دوره قاجار در هنر اسلامی نمود پیدا نکرده است(Keshmirshekan,2014,p.14&17). رضاشاه علاقه بسیاری به ایران باستان نشان داد و از بناهای باستانی بسیاری دیدن کرد و انجمن آثار ملی را راه‌اندازی کرد. در نتیجه این امر اقدامات بسیاری در جهت حفظ و احیای مجدد آثار ملی ایران از جمله موزه ایران باستان صورت گرفت (Kiyani, 2004,p.57-59). به طور کلی ملی‌گراها توجه خود را به مسائل هویت ملی و فرهنگی معطوف داشته‌اند. این جریان فکری تا دوره پهلوی دوم نیز در ایران پابرجا بود(به طوری که جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی ایران مبین آن است)(Abedian jelodar,2020,p.44-45). سبک و سیاق هنر آباده در آثار منبت موزه هنرهای ملی با منبت‌کارانی چون احمد امامی، سرپرست کارگاه منبت و معرق، به خوبی نمایان است.

٦-٣. نگارگری

مضمون و محتوای اشعار حافظ، غزلیات عاشقانه سعدی و اشعاری که تصویرگری عاشق و معشوق، هنرمند منبت‌کار را برانگیخته است. نیز حضور پررنگ نگارگران شیرازی از جمله استاد علی‌اصغر تجویدی، هنرمند منبت‌کار را ترغیب کرده با دیدن آثار نگارگری، باغ و بستان‌های منبت خود را با نگاره‌های زن یا مرد بیاراید. گل کاربرد فراوانی در شعر داشته و تصویرسازی‌ها، کنایه‌ها حتی ابراز دلتنگی یا نگرانی‌ها را با عناصری همچون گل، بلبل، عاشق و معشوق و ... بیان کرده‌اند و با همه وضوحی که دارند سرشار از آرایه‌های ادبی، ایما و اشاره‌اند. هنرهای ایرانی را می‌توان به معنای واقعی، شاعرانه نامید. بسیاری از نگاره‌های نگارگر برگرفته از اشعار است. دراین سیر از اشعار فولکور آباده که گل در آن استفاده شده، نباید فراموش کرد:

"گلی از دست مو بستون و بو کن میون هر دو زلفونت فرو کن به هر جایی که رفتی مو نبیدم همونجا با خودِ گل گفتگو کن
گل سرخ و سفیدم کی میایی بنفشه برگ بیدم کی میایی تو گفتی گل درآیِه مو میایُم گل عالم تمام شد کی میایی"
(Abdollahi, 1999,p.415-417)

امبر (۱۹۹۳) در حقیقت انسان شناسی هنر، با این سویه و نگرش که هنر یک فرآورده فرهنگی است، از عنصر "فرهنگ"، در همه وجوه آن با هدف درک اثر هنری به عنوان یک ابزار استفاده و بهره می‌برد. بر این مبنا کنکاش‌های هنری از آنجایی نمود و تداعی فرهنگ هستند که شامل "الگوهای مشترک و آموخته‌شده رفتارها، باورها و احساسات ویژه‌ای می‌شوند"(Ember, 1993,p. 446).

جدول۳. آثار نگارگری استاد علی اصغر تجویدی؛ هنرمند نگارگر شیرازی و نقش نگارگری بر آثار منبت آباده.

Table3. painting works of Ali Asghar Tajveidi, a Shirazi painter artist, and painting motifs on Abadeh's woodcarving works

آثار نگارگری استاد تجویدی	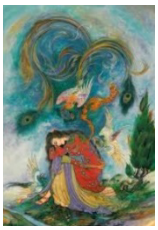 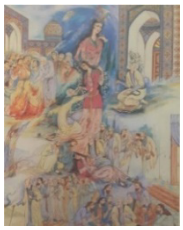 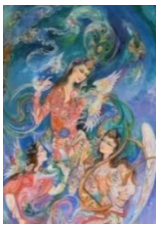
نقوش نگارگری در منبت آباده	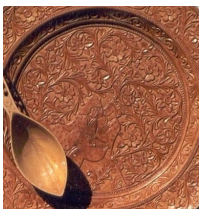 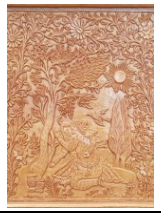

٦-٤. گل در فرهنگ بومی و رسومات آباده

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]

Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

سعیدیان(۱۹۹۶) بعد از مراسم خواستگاری و پذیرفتن خواستگار به عنوان داماد، در اعیاد و مراسم مختلف برای عروس و خانواده او هدایای می‌آورند. از جمله در فصل بهار، مقداری گل سرخ و باقلا و کاهو که خانواده عروس آنها را در میان بستگان خود تقسیم می‌کنند و ضمناً چند کله قند و یک پیراهن به عنوان پا ظرفی به خانه داماد می‌فرستند. در ایامی که مراسم عروسی برگزار می‌شود، هر گاه داماد از جلو در خانه‌ها عبور می‌کند برایش شربت می‌آورند؛ شربتی که از آب، شکر و گلاب است. در یک قدح چینی چند برگ سبز نارنج انداخته‌اند. قدح شربت در یک سینی است و .....مراسم عروسی در استان فارس چند روز طول می‌کشید که در هر روز آداب خاصی را انجام می‌دادند. بعد از ظهر آخرین روز جشن مردم در حاشیه جنوبی روستا جمع می‌شدند. در یک مشربه آب که در آن برگ مورد و گلبرگ‌های گل محمدی است و نیز بشقابی که در آن چهار تا شش تخم مرغ رنگی قرار دارد، پیش روی داماد قرار می‌دادند (Saeidiyan,1996,p.700-705). مراسم حنابندان در شب قبل از عروسی در آباده رایج است و یکی از اشیائی که در این مراسم استفاده می‌کردند، زیرپایی عروس نام داشته که عروس پای خود را روی آن قرار می‌داده و حنا به پای عروس می‌زدند. جنس آن از مرمر یا چوب بوده. زیرپایی را معمولاً با نقوش گیاهی (گل سرخ و چندپر) و همچنین نوشته‌هایی مرتبط با مراسم حنابندان منبت می‌کردند.(شکل شماره ۵)

"گل گل عرق بچهره بر خاک کرده‌ای افشان نقره بر ورق آل کرده‌ای

رنگ حناست بر کف پای مبارک یا خون عاشق است که پامال کرده‌ای " (Semsari,1963,p.24)

هنر، بخش متعالی زندگی و در پیوند با آن است و تاروپود آن با تجارب، احساسات، اندیشه‌ها و باورهای یک جامعه و فرهنگش بافته شده است؛ خاصه در جوامع سنتی" (Shirani & partners,2017,p.72). از دیدگاه انسانشناسی، هنر شامل اشیا با ویژگی‌هایی است که برای نمایاندن و یا زیبایی‌شناختی و معناشناختی بازنمایی به کار گرفته می‌شود(Morfi,2006,p.31) .

در فرهنگ فارس وقتی مسافری راهیِ سفر شود، چند گلبرگ یا برگ گل، درون کاسه‌ای پر از آب می‌اندازند و پشت سر مسافر می‌ریزند. آن آب، گل و برگ را با دعاگویی به جهت بی‌خطربودن سفرش و همچنین دستاوردهای مناسب آنچه در پی آن به سفر می‌رود، پشت سر مسافر می‌ریزند. از دیگر استفاده‌های گل و گلاب در آباده اینست که در مراسم عزاداری سیدالشهدا در ماه محرم یا مراسم عزاداری اموات استفاده می‌کنند که خاصیت آرام‌بخشی دارد. قاشق‌های چوبی در گذشته در مراسم مختلف از جمله مراسم عزاداری سیدالشهدا متداول بوده؛ سعی ایشان بر این بوده که مراسم عزای اباعبدالله الحسین(ع) به بهترین و باشکوهترین شکل صورت گیرد و تقدس اولیاء الله را با استفاده از بهترین وسایل خود که در خور و شایسته آن مقام باشد استفاده می‌کردند. شربت گلاب یا آبلیمو و گلاب را با طیب خاطر تقدیم عزاداران می‌کردند.

قاشق‌تراشی در آباده تا زمانی که هنوز ابزار و وسایل ورشو و فلزی ساخته نمی‌شد، یک شغل درآمدزا بود. قاشق‌های معروف به افشره خوری در انواع کشتی، گلسرخی، شاهی و ناصرالدین‌شاهی بوده است. ساخت آنها با دو شکل ساده و کاملاً کاربردی با مصرف خانگی و دیگر با تزیینات در مراسم قشر اعیانی نجاری و منبت شده است. معمولاً روی دایره وسط دسته قاشق، اشعار و یا دعاهایی را کتابت کرده، مشبک، منبت و نقاشی می‌کردند. کفه، دارای درپوشی بوده است بطوریکه نصف درپوش به صورت کوم و زبانه روی لبه کفه از طرف دسته، چفت شده و نصف دیگر درپوش، به حالت لولایی از روی کفه بلند شده و بر روی نصف دیگر درپوش برمی‌گشت. در حوزه آیینی نیز کاربرد واژه قاشق در برخی سنتهای کهن همچون چهارشنبه‌سوری، نشان می‌دهد که جامعه ایرانی با این ابزار و شیوه کاربرد آن، از زمانهای بسیار قدیم آشنا بوده است.

"آنان از آمیختن مقداری آب انار یا آبلیمو و عصاره سیر و پیاز به آب، شربتی به نام ترشی درست می‌کنند. آن را در کاسه‌های بزرگ چینی می‌ریزند، بر سر سفره می‌آورند و به جای مشروبات الکلی که خوردن آنها در مذهب اسلام حرام است، با قاشق‌های چوبی ته‌گرد بزرگی که دسته بلند دارند می‌خورند" (Chadin,1995,p.830).

جان‌نثاری (۲۰۲۲) نقوش روی قاشق‌ها؛ گیاهی،حیوانی، هندسی و به ندرت انسانی بوده است. استفاده از نقش مرغابی در دسته قاشق‌ها دلایلی مثل آیینی‌بودن این پرنده و محل زندگی آن در آب، با کاربرد قاشق متناسب بوده است. نقوش گیاهی برای پرکردن فضاهای خالی، گل‌های چندپر، برگ‌های ساده و نمود گیاهان روی ساقه‌های ظریف، از نقوش پرکاربرد در منبت قاشق‌ها بوده است (Jannesari&Partners,2022,p.53).

محبوبیت گل و گلاب در فرهنگ آباده در ماه‌های دیگر از جمله ماه مبارک رمضان، برای تهیه انواع حلواها، شله زرد و شربت و .... عیان است. گل و سبزه را همچون دیگر مناطق ایران زمین بر سر سفره هفت‌سین قرار می‌دهند و سبزی و برکت دو عنصر جدانشدنی در فرهنگ مردم ایران‌زمین است که این را می‌توان از مطالبی که در اقلیم فلات ایران و آباده بیان شد، دریافت. در حقیقت نقش گل‌سرخی اصطلاحی است که در آباده برای بکار بردن انواع گل‌های چندپر مورد استفاده قرار گرفته است. شاید بتوان گفت دلیل استفاده زیاد از نقش گل سرخ محدوده جغرافیایی و شرایط اقلیمی این ناحیه باشد. قابل ذکر است محبوبیت گل در آباده چنان زیاد است که یکی از میادین این شهرستان بنام فلکه گل نامیده شده است. شیراز نیز میدانی بنام فلکه گل سرخ دارد و میدان دیگری که در آن ساعت گل قرار گرفته است. این نامگذاری‌ها و یا نام‌گذاری هتل لاله می‌تواند دلیلی بر محبوبیت گل، در این خطه باشد.

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

شکل۵. طبیعت روستای ادریس‌آباد، باغ نارنج شیراز، روستای فیروزی، میدان ساعت گل شیراز، هتل لاله آباده، بدرقه مسافر، زیرپایی حنابندان، قاشق‌های افشره‌خوری.

Figure5. Eghlid walnut garden, Abade pear garden, nature Idrisabad village, Shiraz Orang Garden, Firoozi village, Gol saat square Shiraz, Laleh Abadeh Hotel, Passenger escort, 26 Hanabandan footstool, Fruitjuice Spoons

شکل٦. قاشق‌تراشی منبت و مشبک شده مربوط به سال ۱۲۳۸ موجود در موزه ویکتورا و آلبرت لندن

شکل شماره۷و۸ تابلو معرق بهرام ساسانی در رزم با شیران اثر استاد خلیل امامی به تاریخ ۱۳۱۷ موجود در موزه هنرهای ملی تهران. جزییات تابلو معرق که اسم استاد خلیلی امامی در آن معرقکاری شده است.

Figure6. carved and meshed spoon from the year 1859 in the Victoria & Albert Museum London. Refrence Fig no.7&8 The mosaic painting of Bahram Sasani in battle with Lions by master Khalil Ibrahimi in data 1938 avilable in the National art Museum of Tehran. The image shows the details of the mosaic panel with the name of master khalili Emami engraved in it.

۷. نتیجه‌گیری

اقلیم، شرایط آب و هوا، آداب و رسوم؛ پدیده‌هایی هستند که فرهنگ یک منطقه را شکل می‌دهند. آباده به سبب داشتن طبیعت غنی و موقعیت گذرگاهی، بسط و توسعه ارزش‌های فرهنگی و هنری خود را در پی داشته است. مهاجرت مردم آباده و هنرمندان صاحب نام به شهرهای دیگر مانند اصفهان و تهران تأثیراتی روی نقوش یا سبک منبت دیگر مناطق گذاشته است. شهرت منبت آباده و مستندسازی رشته منبت سنتی آباده از سال ۱۳۹۲، دریافت اولین گواهی‌نامه ثبت نشان جغرافیایی در صنایع دستی کشور و در سطح ملی را به ارمغان آورد. در سال ۱۳۹۵، در فهرست آثار میراث ناملموس کشور و در ۱۳۹۷ شهر آباده به عنوان شهر جهانی منبت سنتی نام‌گذاری گردید. نقش طبیعت و کوهستان‌های اطراف آباده، در گل‌های چند پر میخک، مینا، گل سرخ، نرگس و ریحان بر منبت‌کاری آثار نمود یافته است. هنرمندان منبت‌کار، گل‌های موجود در طبیعت را ساده و انتزاعی کرده، گاهی آنها را با هم تلفیق کرده‌اند. آباده از طرفی در حاشیه کویری استان یزد و از طرف دیگر به مناطق کوهستانی دسترسی دارد. چوب گردو و گلابی به اصطلاح منبت‌کاران مغارخوری خوبی دارد و براحتی با مغار یا چاقوی منبت می‌توان طرحهای زیبا و ظریفی روی آن ایجاد کرد. باغ‌های گردو و گلابی در نزدیکی این شهرستان زیاد است و این مسئله مزید بر علت می‌شود که آثار منبت‌کاری

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]

Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

در این شهرستان مثال‌زدنی شود. استفاده از نقوش باستانی و تصاویر مشاهیر در هنر منبت آباده، به دلیل قرارگیری در این بطن، پدیدار بوده و وجود شاعرانی چون حافظ، سعدی، خواجوی کرمانی و آرامگاه ایشان موضوع خوبی برای هنرمند آباده‌ای بوده است. به طور کلی می‌توان نقوش منبت آباده را چشمه‌ای از فرهنگ این منطقه دانست. نمود نقوش، علاوه بر ارتباط مستقیم با اقلیم منطقه، بیانگر فرهنگ و باورهای مردم این خطه از سرزمین کهن ایران است.

مشارکت نویسندگان: تمام نویسندگان در نگارش مقاله مشارکت داشته اند.

تامین مالی: این پژوهش هیچ بودجه خارجی دریافت نکرده است.

تضاد منافع: نویسندگان هیچ گونه تضاد منافع را اعلام نمی کنند.

دسترسی به داده ها و مواد: مجموعه داده‌های مورد استفاده و یا تحلیل شده در طول پژوهش حاضر از طریق درخواست منطقی از نویسنده مسئول قابل دسترسی هستند.

پی‌نوشت

۱. شیوه مقعر از زمان تیموری تا اواخر قاجار متداول بود و به سه زیرگروه نیش، تیج و جست تقسیم می‌شود به این ترتیب که منبت با برجستگی خفیف و کم عمق (عمق زمینه اثر تا ۱.۵ میلی‌متر) بنام نیش(پُند) معروف شد و از دوره قاجار رواج یافت. شیوه تیج یا کم‌برجسته که روسازی مقعر و کمی برجسته‌تر از شیوه نیش کار می‌شود این شیوه در اواخر تیموری و صفوی بیشترین کاربرد را داشته است. در دوره تیموری آثاری با عمق ۲-۷ میلی‌متر و عمق زمینه منفی ۸-۲۰ میلی‌متر رواج می‌یابد و برای این روش واژه برجسته یا جست را انتخاب کرده‌اند. از دلایل برجستگی شیوه جست و تیج در ادوار مختلف استفاده از تعداد سطوحی است که در یک اثر منبت می‌شده است (Sheikhi&Partner,2012,p.2).

References

Abedian Jelodar, Zeinab. (2018). Studying the brickwork decorations of Qajar and Pahlavi buildings in Tehran. Handicraft master's thesis, Faculty of Applied Arts, Tehran University of Art, Tehran, Iran.

Abdulahi, Ali Asghar. (1998). A thousand rural and local songs of Iran, Tehran: Donyai Ketab. [in Persian]

Amrayi, Mehdi. (2010). Embossed Art, Tehran: Samt. [in Persian]

Aqdasiyeh, Hadi. (1955). Types of Slimi design, Naqsh and Negar, Volume 2: 30-36. [in Persian]

Azhand, Yaqoub. (2010). Seven decorative principles of Iranian art. Tehran: Peykare. [in Persian]

Behnisi, Afif. (2008). Islamic art, translated by Mohammad Pourqasemi, Tehran: Sureh Mehr. [in Persian]

Benjamin, Samuel Green Wheeler. (1984). Iran and Iranians, Translation Engineer Hossein Kordbacheh. Tehran: Javidan. [in Persian]

Berg, Louis Vanden. (1969). Archeology of ancient Iran. Translation: Isa Behnam. Tehran: University of Tehran[in Persian].

Brown, Edward. (2000). Edward Brown's travelogue (one year among Iranians). Tehran: Kanoon Maarefat. [in Persian]

Brugash, Henry. (1995). Travelogue in the land of sunshine, Translation Majid Jalilvand. Tehran:Markaz. [in Persian]

Chardin, Jean. (1995). Chardin's travelogue c.3. Translation Iqbal Yaghmai, Tehran: Toos. [in Persian

Chardin, Jean. (2013). Chardin's travelogue vol4, Translation: Iqbal Yaghmai, Tehran: Toos. [in Persian]

Da'i al-Islam, Seyyed Muhammad Ali. (1983). Culture of the Persian system in Farsi Vol.1, Tehran: Danesh. [in Persian]

Dalmani, Henri René. (1956). Travelogue from Khorasan to Bakhtiari, Translation: Mohammad Ali Farahvashi, First Edition, Tehran: Amir Kabir. [in Persian]

Dalmani, Henri René. (1999). From Khorasan to Bakhtiari, Translation: Gholamreza Samii, Tehran: Tavus. [in Persian]

Dehghani, Tayyaba and Samanian, Samad. (2013). "Comparative study of the design and role of the pulpit of the Nayin Jame Mosque and the pulpit of the Sooryan Jame Mosque", History of Islamic Culture and Civilization, vol 19: 29-50. [in Persian]

Demand, Morris Son. (1986). Guide to Islamic Industries, Translation: Abdullah Faryar, Tehran: Scientific and Cultural. [in Persian]

Droville, Kaspar. (1958). Travelogue of Droville, Translation: Javad Mohi, Tehran: Gutenberg. [in Persian]

Ember, C. R., & Ember, M. (1993). Anthropology. New Dehli: Prentice Hall of Ndia Ergi

Girishman, Roman. (1971). Iranian art in the Parthian and Sasanian periods, Translation: Bahram Farahvashi, Tehran: Book Translation and Publishing Company. [in Persian]

Glock, J. and Glock, Sumi Hiramoto. (1976). Satiety in Iran's handicrafts. Translation: Yahya Zaka and Reza Alavi, First Edition, Tehran: National Bank of Iran. [in Persian]

Grass, Evan. (1992). Beautiful ambassador. Translation: Ali Asghar Saidi, Tehran: Tehran. [in Persian]

Hosseini, Mozhgan and Arjmand Inanlu, Mehdi. (2023). The impact of the globalization of woodcarving and the economic and cultural consequences of that society to the registration of the globalization of woodcarving, Journal of Strategic Studies of Humanities and Islamic Sciences, (4) 52: 571-607. [in Persian]

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

Hosseini, Seyedreza (2021). Analysis of the educational structure of woodcarving in the second year of high school based on the traditional principles of Abadeh woodcarving, Soureh University. [in Persian]

Ibn Battuta. (1969). Ibn Battuta's travel book, Volume 1, translated by Mohammad Ali Mohad, Tehran: Karnameh. [in Persian]

Ibn Hawqal, Muhammad bin Hawqal. (1969). Surah Al-Arz, Tehran: Farhang Iran Foundation. [in Persian]

Ibn Khurdadbah.(1993). Masalak and the nations, translated by Saeed Khakrand, Tehran: Heritage of Nations and Hanafa Cultural Institute. [in Persian]

Ismail bin Ali. (1969). Al-Baldan Calendar, translated by Abdul Mohammad Aiti, Tehran: Farhang Iran Foundation. [in Persian]

Jackson, Williams and Valentine, Abraham, (2009). Jackson's travelogue, Translation: Fereydoun Badrei and Manouchehr Amiri, Tehran: Scientific and Cultural. [in Persian]

Janneshari, Faezeh, Kianmehr, Qabad, Taghwenejad, Bahareh, and Hashemi, Gholamreza (2021). Investigating the technical and artistic characteristics of wooden spoons of the Safavi and Qajar periods. Art Research. Period 11 No. 21. pp. 49-62. [in Persian]

Judge, Ahmad Qomi. (1973). Golestan art. By: Ahmad Soheili Khansari, Tehran: Manouchehri. [in Persian]

Kayani, Mohammad Youssef. (1997). Decorations related to Islamic era architecture, Tehran: Cultural Heritage Organization. [in Persian]

Kayani, Mustafa. (2012). The architecture of the first Pahlavi period - the transformation of ideas - the emergence and formation of architecture in the twenty-year period of contemporary Iran 1320-1399, Tehran: Institute of Contemporary History of Iran. [in Persian]

Keshmirshekan, Hamid. (2013). Iranian contemporary art, Tehran, Natanz. [in Persian]

Khandmir, Ghiyas al-Din bin Hamam al-Din. (2001). The history of Habib al-Sir in the news of the people Volum 4, Tehran: Khayyam. [in Persian]

Kianmehr, Qabad. (2004). Aesthetic values of Safavi style inlay, Specialized doctoral dissertation. Faculty of Arts, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Kianmehr, Qabad, Ansari, Mojtaba, Tavousi, Mahmoud and Ayatollahi, Habibullah. (2012). The influence of Safavi ideology on woodcarving during the reign of Shah Tahmasab, Fine Arts of Architecture and Urban Development, 40, 203-234. [in Persian]

Leach, E. R. (1967). Aesthetics, In The Institutions of Primitive Society. edited by E. E. Evans-Pritchard. Oxford: Basil Blackwell. pp:25-38

Mohammadpour, Zahra. (2022). A comparative study of the artistic characteristics of Abadeh and Urmia inlaying in order to design and make contemporary wooden items, Master of Crafts, College of Handicrafts, Isfahan university of art, Esfahan, Iran.

Moin, Mohammad. (1975). Persian Culture Volume 3. Tehran: Amir Kabir. [in Persian]

Mousavi Bojnoordi, Kazem. (2005). Encyclopaedia of Iran Volume 1, Tehran: Center for the Great Islamic Encyclopaedia. [in Persian]

Mousavi Bojnoordi, Kazem. (2010). Encyclopaedia of Iran Vol. 3, Tehran: Center for the Great Islamic Encyclopedia. [in Persian]

Mustafavi, Seyyed Mohammad Taghi. (1964). Pars region Tehran: Association of National Artifacts 48. [in Persian]

Nafisi, Ali Akbar. (2534). Farhang Nafisi, vol 5, Tehran: Khayyam. [in Persian]

Namazi, Hossein. (2011). Abadeh city of culture and literature, Tehran: Behjat. [in Persian]

Navidi Shirazi, Zain al-Abidin. (1973 AD). Doha Al Zahar, by Ali Minaei Tabrizi and Abolfazl Hashem Oghli Rahim F, Moscow. [in Persian]

Pop, Arthur. (1944). Masterpieces of Iranian art, Translation Parviz Natal Khanleri, Tehran: Scientific and Cultural. [in Persian]

Pop, Arthur and Phyllis Ackerman. (2006). Traveling in Iranian Art Volume 1. Translated and edited by Siruos Parham, Tehran: Scientific and Cultural. [in Persian]

Pop, Arthur and Phyllis Ackerman. (2006). Traveling in Iranian Art Volum 6. Translated and edited by Siruos Parham, Tehran: Scientific and Cultural. [in Persian]

Pourjafar, Mohammad Reza. (2000). Comparative elementology in Safavi carvings, Quarterly art magazine. 8: 62-83. [in Persian]

Rabiei, Arjang. (2011). Persian art during the passage of time in Shiraz vol 2, Shiraz: Navid Shiraz with the cooperation of Persian Studies Foundation. [in Persian]

Rampuri, Ghiyasuddin Muhammad bin Jalaluddin bin Sharafuddin Rampuri. (1984). Ghiyas al-Lawaq By Mansoor Tharwat, Tehran: Amir Kabir. [in Persian]

Rostami, Mehbobeh. (2007). An attitude on the art of inlaying, discussion and clear analysis with master Bahram Monbati, Shiraz: Toba. [in Persian]

Saidian, Abdul Hossein. (1996). Iranian peoples, anthropology and customs of Iranian peoples, Tehran: science and life. [in Persian]

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

Samsar, Mohammad Hassan. (1963). Makeup and art. Art and People Magazine, 16, 33-47. [in Persian]
Sawari, Mohammad and Sheikhi, Alireza. (2023). Genealogy of lily flower (lily) in Iranian flowers and chickens. Fine arts, 2. Vol, 28, 135-146. [in Persian]
Serena, Carla. (1983). People and rituals in Iran, Translation Ali Asghar Saidi, Tehran: Toos. [in Persian]
Shahriari, Ayaz .(2004). Traditional and modern woodcarving technique training, Shiraz: Armaghane Dabiran. [in Persian]
Sheikh Al-Islami, Javad. (1991). The Political Memoirs of Sir Arthur Hardinge, Tehran: Keihan. [in Persian]
Sheikhi, Alireza. (2007). Investigating contemporary woodcarving styles in key regions of Iran (Isfahan, Golpayegan, Abadeh, Shiraz and Sanandaj), Handicraft master's thesis, Faculty of Applied Arts, Tehran University of Art, Tehran, Iran.
Sheikhi, Alireza. (2018). Contemporary Iranian inlay, Tehran: University of Art. [in Persian]
Sheikhi, Alireza, Samanian, Samad and Ashouri, Mohammad Taghi. (2010). A comparative study of contemporary carving art in the important carving centers of Iran, Isfahan, Golpayegan, Abadeh, Shiraz and Sanandaj, Comparative Art Studies 4, 1-16. [in Persian]
Shirani, Mina, Yazidi Jiran, Asghar, Spooner, Brian, Kohestani, Maryam. (2016). Anthropological study of the pottery motifs of Kalpurgan Saravan. beautiful arts, Visual arts 4, 80-71. [in Persian]
Souty, Akbar and Rahnavard, Zahra. (2009).mesh, Tehran: Samt. [in Persian]
Tabrizi, Muhammad Hossein bin Khalaf Tabrizi. (1061). Conclusive Borhan, Tehran: Amir Kabir. [in Persian]
Taheri, Abdul Mohammad. (2002). Farsnameh II - historical, cultural and economic cognitive - first volume. Shiraz: Omidvaran (Mirzai Shirazi Cultural, Artistic and Publishing Institute). [in Persian]
Tuji, Hamid. (2014). Woodcarving, Tehran: Armaghan, fourth edition. [in Persian]
Vaziri, Alinqi. (1984). General history of visual arts c.2. Tehran: University of Tehran. [in Persian]
Wilson, Christy. (1938). History of Iranian industries, Translation Abdullah Faryar, Tehran: Ministry of Education. [in Persian]
Wolff, Hans E. (1993). Ancient handicrafts of Iran. Translation: Cyrus Ebrahimzadeh, Tehran: Islamic Revolution Publications and Education. [in Persian]
Yavari, Hossein. (2012). getting to know with wood and related arts, Tehran: Sureh Mehr. [in Persian]
Zaka, Yahya. (1963). We and the readers, People's Art 17 , 35-40. [in Persian]

ابن بطوطه. (۱۳۴۸). سفرنامه ابن‌بطوطه جلد اول، ترجمه محمدعلی موحد، تهران: کارنامه

ابن حوقل، محمد بن حوقل. (۱۳۴۵). صوره الارض، تهران: بنیاد فرهنگ ایران.

ابن خردادبه. (۱۳۷۱). مسالک و ممالک، ترجمه سعید خاکرند، تهران: میراث ملل و مؤسسه فرهنگی حنفاء.

اسماعیل بن علی. (۱۳۴۹). تقویم البلدان، ترجمه عبدالمحمد آیتی، تهران: بنیاد فرهنگ ایران.

اقدسیه، هادی. (۱۳۳۵). انواع طرح اسلیمی، نشریه نقش و نگار، ۲: ۳۰-۳۶.

امرائی، مهدی. (۱۳۹۱). هنر منبت، تهران: سمت.

آژند، یعقوب. (۱۳۹۱). هفت اصل تزئینی هنر ایران، تهران: پیکره.

بهنیسی، عفیف. (۱۳۸۷). الفن اسلامی، ترجمه محمد پورقاسمی، تهران: سوره مهر.

براون، ادوارد. (۱۳۷۹). سفرنامه ادوارد برون(یک سال در میان ایرانیان). تهران: کانون معرفت.

برگ، لویی واندن. (۱۳۴۸). باستان شناسی ایران باستان، ترجمه عیسی بهنام، تهران: دانشگاه تهران.

بروگش، هنری. (۱۳۷۴). سفرنامه در سرزمین آفتاب، ترجمه مجید جلیلوند. تهران: مرکز.

بنجامین، ساموئل گرین ویلر. (۱۳۶۳). ایران وایرانیان، ترجمه مهندس حسین کردبچه، تهران: جاویدان.

پوپ، آرتوراپهام. (۱۹۴۵م). شاهکارهای هنر ایران، ترجمه پرویز ناتل خانلری، تهران: علمی و فرهنگی.

پوپ، آرتوراپهام و فیلیس اکرمن. (۱۳۸۷). سیری در هنر ایران جلد اول، ترجمه و ویرایش سیروس پرهام، تهران: علمی فرهنگی.

پوپ، آرتوراپهام و فیلیس اکرمن. (۱۳۸۷). سیری در هنر ایران جلد ششم، ترجمه و ویرایش سیروس پرهام، تهران: علمی فرهنگی.

پورجعفر، محمدرضا. (۱۳۷۹). عنصرشناسی تطبیقی در منبت صفوی، فصلنامه هنرنامه، ۸: ۶۲-۸۳.

تبریزی، محمد حسین بن خلف تبریزی. (۱۰۶۲). برهان قاطع، تهران: امیرکبیر.

جان نثاری، فائزه، کیان مهر، قباد، تقوی نژاد، بهاره، هاشمی، غلامرضا. (۱۴۰۰). بررسی ویژگی های فنی و هنری قاشق های چوبی دوره های صفوی و قاجار، پژوهش هنر، ۲۱(۱۱): ۴۹-۶۲.

جکسن، ویلیامز و والنتاین، آبراهام. (۱۳۸۸). سفرنامه جکسن، ترجمه فریدون بدره‌ای و منوچهر امیری، تهران: علمی و فرهنگی.

حسینی، سیدرضا. (۱۴۰۰). تحلیل ساختار آموزشی رشته منبت‌کاری دوره دوم متوسطه بر مبنای اصول سنتی منبت‌کاری آباده، دانشگاه سوره.

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

حسینی، مژگان و ارجمند اینانلو، مهدی. (۱۴۰۲). تاثیر جهانی شدن منبت و پیامدهای اقتصادی فرهنگی آن جامعه به ثبت جهانی شدن منبت، نشریه مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، ۵۲ (۴):۵۷۱-۶۰۷.

خواندمیر، غیاث‌الدین‌بن‌همام‌الدین. (۱۳۸۰). تاریخ حبیب السیر فی اخبار افراد جلد چهارم، تهران: خیام.

داعی الاسلام، سید محمد علی (۱۳۶۲). فرهنگ نظام فارسی به فارسی جلد اول، تهران: دانش.

دالمانی، هانری رنه، (۱۳۳۵). سفرنامه از خراسان تا بختیاری، ترجمه محمد علی فرهوشی، چاپ اول، تهران: امیرکبیر.

دالمانی، هانری رنه. (۱۳۷۸). از خراسان تا بختیاری، ترجمه غلامرضا سمیعی، تهران: طاووس.

دروویل، کاسپار. (۱۳۳۷)، سفرنامه ی دروویل، ترجمه جواد محیی، تهران: گوتنبرگ.

دهقانی، طیبه و سامانیان، صمد. (۱۳۹۴). "بررسی تطبیقی طرح و نقش منبر مسجد جامع نایین و منبر مسجد جامع سوریان"، نشریه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، ۱۹، ۲۹-۵۰ .

دیماند، موریس سون. (۱۳۶۵). راهنمای صنایع اسلامی، ترجمه عبدالله فریار، تهران: علمی و فرهنگی.

ذکاء، یحیی. (۱۳۴۲). ما و خوانندگان، هنرو مردم، ۱۷، ۳۵-۴۰.

رامپوری، غیاث الدین محمد بن جلال الدین بن شرف الدین رامپوری. (۱۳۶۳). غیاث اللغات، به کوشش منصور ثروت، تهران: امیرکبیر.

ربیعی، ارژنگ. (۱۳۹۰). هنر فارس در گذر زمان شیراز جلد دوم، شیراز: نوید شیراز با همکاری بنیاد فارس شناسی.

رستمی، محبوبه. (۱۳۸۸). نگرشی بر هنر منبت کاری گفتگو و تحلیل روشن با استاد بهرام منبتی، شیراز: طوبی.

سرنا،کارلا.(۱۳۶۲). آدمها و آیینها در ایران، ترجمه علی اصغر سعیدی. تهران: توس.

سعیدیان، عبدالحسین. (۱۳۷۵). مردمان ایران مردم شناسی و آداب و رسوم اقوام ایرانی، تهران: علم و زندگی.

سمسار، محمدحسن. (۱۳۴۲). آرایش و هنر، مجله هنر و مردم، ۱۶، ۳۳-۴۷.

سواری، محمد و شیخی، علیرضا. (۱۴۰۲). تبارشناسی گل سوسن (زنبق) در گل و مرغ ایرانی، هنرهای زیبا، ۲۸ (۲)، ۱۳۵-۱۴۶.

شاردن، ژان. (۱۳۷۴). سفرنامه شاردن جلد اول، ترجمه اقبال یغمایی، تهران: توس.

شاردن، ژان. (۱۳۹۳). سفرنامه شاردن جلد چهارم، ترجمه اقبال یغمایی، تهران: توس.

شهریاری، ایاز. (۱۳۸۳). آموزش فن منبت‌کاری به روش سنتی و نوین، شیراز: ارمغان دبیران.

شیخ الاسلامی، جواد. (۱۳۷۰). خاطرات سیاسی سرآرتور هاردینگ، تهران: کیهان.

شیخی، علیرضا. (۱۳۸۶). بررسی سبک‌های منبت‌کاری معاصر در مناطق شاخص ایران (اصفهان، گلپایگان، آباده، شیراز و سنندج)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد صنایع دستی، دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران.

شیخی، علیرضا، سامانیان، صمد و آشوری، محمدتقی. (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی هنر منبت معاصر در مراکز مهم منبت‌کاری ایران اصفهان، گلپایگان، آباده، شیراز و سنندج، مطالعات تطبیقی هنر، ۴، ۱-۱۶ .

شیخی، علیرضا. (۱۳۹۹). منبت معاصر ایران، تهران: دانشگاه هنر.

شیرانی، مینا، ایزدی جیران، اصغر، اسپونر، برایان، کوهستانی، مریم. (۱۳۹۷). بررسی انسان‌شناختی نقوش سفال کلپورگان سراوان، نشریه هنرهای زیبا هنرهای تجسمی، ۴، ۸۰-۷۱.

صوتی، اکبر و رهنورد، زهرا. (۱۳۹۰). مشبک، تهران: سمت.

طاهری، عبدالمحمد. (۱۳۸۱). فارسنامه دوم-شناختی تاریخی، فرهنگی اقتصادی- جلد اول، شیراز: امیدواران (موسسه فرهنگی هنری و انتشاراتی میرزای شیرازی).

طوجی، حمید. (۱۳۸۵). منبت کاری، چاپ چهارم، تهران: ارمغان.

عابدیان جلودار، زینب. (۱۳۹۹). مطالعه تزئینات آجرکاری بناهای قاجار و پهلوی در تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد صنایع دستی، دانشکده هنرهای کاربردی، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران.

عبدالهی، علی اصغر. (۱۳۷۷). هزار ترانه روستایی و محلی ایران، تهران: دنیای کتاب.

قاضی، احمد قمی. (۱۳۵۲). گلستان هنر، به کوشش احمد سهیلی خوانساری، تهران: منوچهری.

کشمیرشکن، حمید. (۱۳۹۳). هنر معاصر ایران، تهران، نطنز.

کیانمهر، قباد. (۱۳۸۳). ارزشهای زیبایی‌شناسی منبت‌کاری سبک صفوی، رساله دکترای تخصصی، دانشکده هنر، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

[DOI: 10.66224/jic.8.1.341]
Downloaded from mail.jih-tabriziau.ir at 22:36 +0330 on Friday October 23rd 2026

کیانمهر، قباد، انصاری، مجتبی، طاووسی، محمود و آیت‌اللهی، حبیب‌الله. (۱۳۸۳). تأثیر ایدئولوژی صفویان بر منبت‌کاری دوران حکومت شاه طهماسب صفوی، هنرهای زیبا معماری و شهرسازی،۴۰، ۲۰۳-۲۳۴.

کیانی، محمدیوسف. (۱۳۷۶). تزئینات وابسته به معماری دوران اسلامی، تهران: سازمان میراث فرهنگی.

کیانی، مصطفی. (۱۳۸۳). معماری دوره پهلوی اول_ دگرگونی اندیشه‌ها_ پیدایش و شکل‌گیری معماری دوره بیست ساله معاصر ایران ۱۳۹۹-۱۳۲۰، تهران: موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران.

گرس، ایون. (۱۳۷۰). سفیر زیبا، ترجمه علی‌اصغر سعیدی، تهران: تهران.

گلاک، جی و گلاک، سومی هیراموتو. (۱۳۵۵). سیری در صنایع دستی ایران، ترجمه یحیی ذکاء و رضا علوی، چاپ اول، تهران: بانک ملی ایران.

گیریشمن، رومن. (۱۳۵۰). هنر ایران در دوره پارتی و ساسانی، ترجمه بهرام فره‌وشی، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

محمدپور، زهرا. (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی ویژگیهای هنری منبت‌کاری آباده و ارومیه به منظور طراحی و ساخت وسایل چوبی معاصر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد صنایع دستی، دانشکده صنایع دستی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.

موسوی بجنوردی، کاظم. (۱۳۸۴). دانشنامه ایران جلد اول، تهران: مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی.

مصطفوی، سید محمد تقی. (۱۳۴۳). اقلیم پارس، تهران: نشریه انجمن آثار ملی ۴۸.

معین، محمد. (۱۳۵۴). فرهنگ فارسی جلد سوم، تهران: امیرکبیر.

نفیسی، علی اکبر. (۲۵۳۵). فرهنگ نفیسی جلد پنجم، تهران: خیام.

نمازی، حسین. (۱۳۹۲). آباده شهر فرهنگ و ادب، تهران: بهجت.

نویدی شیرازی، زین العابدین. (۱۹۷۴م). دوحه الزهار، به کوشش علی مینایی تبریزی و ابوالفضل هاشم اوغلی رحیم اف، مسکو.

وزیری، علینقی. (۱۳۶۳). تاریخ عمومی هنرهای مصور جلد دوم، تهران: دانشگاه تهران.

وولف، هانس ای. (۱۳۷۲). صنایع دستی کهن ایران، ترجمه سیروس ابراهیم زاده، تهران: انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.

ویلسن، کریستی. (۱۳۱۷). تاریخ صنایع ایران، ترجمه عبدالله فریار، تهران: وزارت معارف.

یاوری،حسین. (۱۳۸۳). آشنایی با چوب و هنرهای مرتبط با آن، تهران: سوره مهر.